

BAROK 1580-1720

Rönesans'ta bilimin ön plana çıkmasıyla sarsıntıya uğrayan Katolik kilisenin hakimiyeti, 16. yüzyılın sonlarına doğru tekrar bu değerlerin yüceltilmesi ve eski gücünü kazanması çabaları olarak yer değiştirmiştir. Toplum tarihinde reform karşıtı olarak adlandırılan ve İspanya'nın öncülüğünü yaptığı Katoliklik inancın tekrar canlandırılması çabaları ve Fransa'da 14. Louis'nin mutlakiyetçi yönetim sistemi bu değişimleri başlatan sebepler olarak görülmektedir.

Bu dönemde şehir devletleri arasında savaşlar ve karışıklıklar artmış, Roma Katolik kilisesi eski iktidarına ve idaresine kavuşmak için otuz yıl savaşlarını başlatarak (1618-1648) karşı reform hareketini gerçekleştirmiştir. Katolik kilisesi ve inancın bağlayıcı kuralları ve propaganda gücünün ağırlığını oluşturan din adamları, Maniyerizm'in özneci tutumundan rahatsızlık duyarak, tekrar dini değerlerin inandırıcı, gerçekçi ve kolay anlaşılabilir olması yolunda çaba göstermişlerdir.

Bu dönemde mutlakiyetçi sistemle Katolik kilisenin öbür dünya görüşü imparatorlukları da güçlendirmiş. Krallıklar büyümüş, yeni imparatorluklar kurulmuş, kurumlar çeşitlenmiş, mesleklerde uzmanlaşma alanları çoğalarak mali güç artmıştır. 17. yüzyılın başlarında yaşanan bu değişimler, başta İtalya olmak üzere Fransa, İspanya ve Hollanda gibi ülkelerin resim sanatında da değişimlere zemin hazırlamıştır. Rönesans döneminde sanatçıyı destekleyen kralın yerini Barok dönemde imparator almış, saray hayatının yanı sıra sıradan yaşamlar da resmin konusu olmuştur. Böylece sanat, adeta imparatorluğu ve imparatorluğun sahip olduğu gücü ve ihtişamı ortaya koyma görevini üstlenmiştir. Prenslik, krallık ya da imparatorlukların o dönemde sahip olduğu zenginlikler ve yaşam biçimine yansıyan izler, dönemin sanatını da ihtişamlı, gösterişli ve zengin bir yapıya sokmuştur. Rönesans sanatçısının resimlerinde dış dünyaya yönelik ideal gerçeği yansıtma çabaları, yerini 17. yüzyılda Barok sanatçının resimlerinde iç dünyaya yönelik gerçeğin duygularla yansıtılması çabalarına bırakmıştır. Bu durum, ideal güzellikler ve ideal anlatımların yerine doğal güzelliğin ve anlatımın ön plana çıkmasını sağlamıştır. Barok dönem resimlerinin yaşanan dünya gerçeklerine yakın, zaman kavramını önemseyen, değişken, devingen sahnelerinde hem kavram olarak hem de öğeler arasında görülen ilişkilerdeki güçlü zıtlıklar dikkat çekmektedir. Görsel etkilerdeki zenginlik ve çeşitlilik resimlerin konusuna da güçlü olanla güçsüz olan, kutsal olanla sıradan olan gibi karşıt kavramların ele alındığı, sıradan insanın günlük yaşamı, ölü doğa, iç mekan ve manzara olarak yansımıştır.

Rönesans resminde yüzeyin geneline yayılan ve biçimlerin hacimlerini göstermeye yönelik olarak kullanılan ışık, resmin temel öğesi olmuştur. Resimdeki hacim etkileri ise açık-koyu yerine, ışık-gölge ile verilmeye başlanmıştır. Rönesans'ın doğadaki güzelliği ve gerçek olanı yansıtma çabalarına hizmet eden denge kavramı ve uyumlu ölçü arayışları, görünürlülüğünü yitiren biçimlere ve hareketli görünümlere dönüşmüştür. Kompozisyonlardaki hareketlilik duygusu, belli bir kaynaktan yayılan yapay ışık ve bu ışığın gölgeleriyle oluşan zıtlıkla verilmiş. Işık-gölge zıtlıklarıyla titreşen biçimler ve resmin mekanı, ışığın şiirsel etkileri ile şaşırtıcı ve ilgi uyandıran görsel etkileriyle birleşerek bir bütün oluşturmuştur. Ayrıca bütün detaylar ışık-gölge zıtlıklarıyla sağlanan uyumla oluşan bu bütüne hizmet etmiştir.

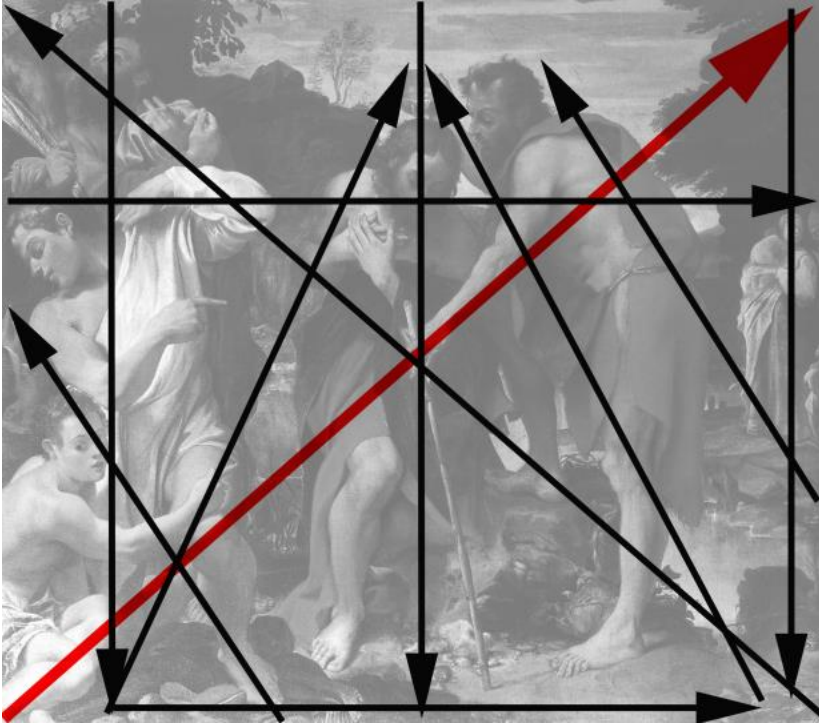
Barok resimde kurgu, Rönesans'ın akılcı bilimsel doğrularını vurgulayan üçgen kompozisyonları yerine, çoğunlukla duygunun ağır bastığı diyagonal ve dağınık düzenlemelerle oluşan açık kompozisyonlara dönüşmüştür. Böylece açık ve hareketli kompozisyon düzenlemeleriyle resmin mekanı gerçek mekanla bütünleştirilmiş adeta izleyici resme dahil edilmiştir. Rönesans resminin figürlerinde kullanılan klasik duruşlar,

kompozisyona daha fazla hareketlilik duygusu kazandıran alışılmadık duruşlarla yer değiştirmiştir. Klasik duruşlarıyla ağırbaşlı izlenim veren figürler, duygulu sıradan ve yaşayan figürlerle yer değiştirerek yaşamın gerçeklerini yansıtmaya görevini üstlenmiştir.

Rönesans'ın çizgiyi ön plana çıkartan biçime yönelik portre anlayışının durgun ve mükemmel tasviri ise Barok üslupta insana dair olan tüm duyguların açıkça verildiği alanlar olmuştur. Huzur ve sükunet veren tiyatral sahneler ise, hayal kırıklığı, umutsuzluk, hüznün ve acı duygularının ifadesiyle günlük yaşam sahnelerine dönüşmüş. Resmin anlatımcı yönü ağırlık kazanarak kompozisyonlar hikayeci bir tavırla ele alınmıştır. Çizgisel desenin kapalı formları, lekesele bir tavırla açık formlara dönüşerek, biçimi özgülleştirerek izleyicinin algısına sunmuştur. Ayrıca nesne ya da figürler yoğun boya kullanımı ile dokusal özelliklerin ön plana çıkartıldığı yeni bir ifade kazanmış. Özellikle insanın ten dokusunda oluşan gerçeklik duygusu modellerin ruhunu yansıtmada etkili olmuştur.

17. YÜZYILDA İTALYA'DA BAROK RESİM

İtalya'da 16. yüzyılın sonlarında siyasal açıdan bazı parçalanmalar yaşanmış, bu parçalanmalar sonucunda Napoli, Milano, Sicilya gibi şehirler İspanya'nın sömürgesi altına girmiştir. Karşı reform hareketleri için yapılan otuz yıl savaşları sonunda Katolik kilisesi tekrar eski gücünü elde etmiştir. Papalığın koruyuculuğu altında olan sanat da yaşanan bu değişimler paralelinde dini konuların tekrar ağırlık kazandığı bir yapıya bürünmüştür. Daha çok Maniyerizm'in aşırı içselliğine karşı bir tepki olarak biçimlenen Barok üslup İtalya'da Caravaggio (1571/73-1610) ve Carraciler (Agostino 1557-1602, Anniballe 1560-1609, Ludovico 1555-1619) tarafından iki yönde gelişim göstermiştir. Caravaggio, gerçekliği idealizmin karşısında şiirsel bir doğallıkla yansıtmayı seçerken, Carracci kardeşler "eklektik" (seçilmişlerin bir aradalığı) bir yapıyla kendilerine özgü bir Barok anlayış geliştirmişlerdir. Ayrıca Carracci'ler 1580'de Bologna'da İtalya'daki ilk sanat okullarından birisi olan "Accademia degli Incamminati (Terakkiperverler Akademisi)"yi kurmuşlardır.

Carracci, "İsa'nın Vaftizi", tuval üzerine yağlıboya, ?, 1584

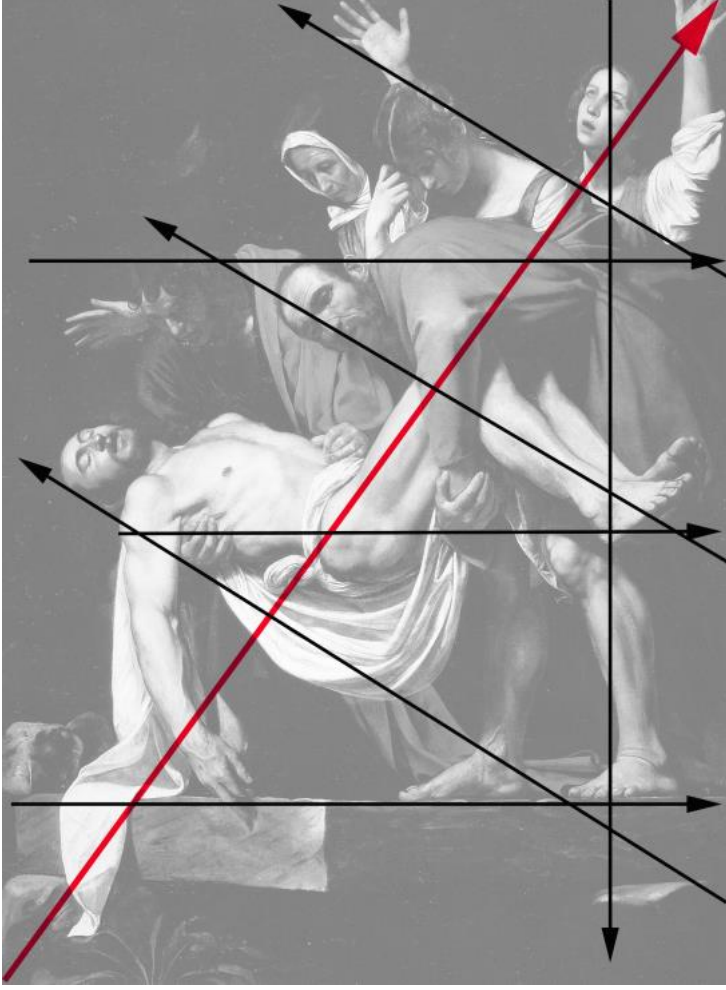
Carracci "İsa'nın Vaftizi"

Carracci kardeşlerden Annibale Carracci'nin "İsa'nın Vaftizi" adlı yapıtı Bologna Aziz Gregorio Kilisesi'nde bulunmaktadır. Carracci bu resimde yakın plan açık kompozisyon düzeni kullanmıştır. Resmin ana yönü sol alt köşeden başlayarak sağ üst köşeye doğru devam eden diyagonalle verilmiş. Ters açıyla ana yönü karşılayan diğer diyagonal yön ise, sağ alt köşeden sol üst köşeye doğru devam ediyor. Merkezdeki İsa, sağ ve sol kenarda yer alan figürler dikey yönler üzerine yerleştirilmiş. İsa'nın ve

iki yanındaki figürlerin duruşuyla oluşan form resmin üçgen kurgusunu açıklıyor. Diğer diyagonal yönler ise, Yahya ve sol kenarda yer alan figürlerin duruşuyla verilmiştir. Kompozisyondaki ağırlık ışık etkileri ve kalabalık figür grubuyla resmin sol yarısında toplanmış. Resmin sol ön planında yer alan meleğin izleyiciyle olan göz teması ve diğer meleklerle beraber parmaklarıyla İsa'yı işaret ediyor olmaları izleyicinin bakışlarını sağ yarıya yönlendiriyor. Sağ yarıda yer alan Yahya'nın kütleli etkisi, kırmızı kullanımı ve arka planda yer alan koyu tonlar, bütün yüzeyin okunmasında etkili olan asimetrik dengeyi sağlıyor.

Açık-koyu ilişkileriyle dengelenmiş olan resmin armonisi, değeri yüksek kırmızının varlığı ve beyaz alanlarla vurgu oluşturarak izleyicinin dikkatini çekiyor. Kızıl tonların ağırlıklı kullanıldığı resmin paleti peyzajda kullanılmış olan yeşil tonlarla dengelenmiştir. Resmin sağ yarısı ve arka planında görülen gün ışığının atmosferik etkileri, gün batımının loş karanlığını tanımlarken, sol ön plandan kaynağı belli olmayan yapay bir ışıkla aydınlanan beyaz kostümlü iki erkek figürü hikayenin anlatımına mistik bir anlam kazandırıyor. Figürler eylem halindeki duruşlarıyla kompozisyona hareket kazandırıyor.

Caravaggio, "İsa'nın Mezara İndirilişi", tuval üzerine yağlıboya, 300 x 203 cm, 1602-03

Caravaggio "İsa'nın Mezara İndirilişi"

Caravaggio'nun "İsa'nın Mezara İndirilişi" adlı resmi Vatikan Pinacoteca Galeri'sinde sergilenmektedir. Caravaggio'nun ışığı biçimin ve ifadenin hizmetinde kullandığı tavrı ve kahramanların ilahi varlıklar olarak yüceltilmesine karşı olan tutumu gerçeklik arayışlarını daha da güçlendirmiştir. Resim yakın planda kapalı kompozisyon olarak düzenlenmiştir. Kompozisyonun ana yönü sol alt köşeden başlayarak sağ üst köşeye doğru devam eden diyagonal yönle verilmiştir. Figürlerin duruşlarıyla oluşan ters açılı diyagonal yönler ana yönü karşılayarak yön dengesini sağlıyor. Ayrıca mezar taşı, İsa'nın ve Yusuf'un pozuyla oluşan yatay ara yönler arka planda yer alan figürün dikey hareketiyle dengeleniyor. Kompozisyonda figürlerden kaynaklanan ağırlık dağılımı sağ yarıda toplanmıştır. Buna karşın İsa'nın bedenindeki güçlü ışık etkileri karanlık arka plan önünde vurgu oluşturup izleyicinin bakışlarını bu yarıya yönlendirerek asimetrik dengenin kurulmasında yardımcı oluyor.

Kahverengi tonlarının ve kırmızı tonların ağırlıklı kullanıldığı armonide renk uyumu ışık-gölge zıtlıklarıyla oluşan açık-koyu dengesiyle sağlanmıştır. Resmin merkezinde yer alan kırmızı şal, İsa'nın aydınlık bedeni ve beyaz çarşafla bütünleşerek, güçlü bir vurgu oluşturuyor. İsa'nın kendisinin ışık kaynağı gibi gösterilmesiyle oluşan ilahi ışık ve portrelerdeki ifade, konunun dramatik anlatımına katkıda bulunuyor. Ayrıca olay anını yaşayarak anlatıyor izlenimi veren eylem halindeki figürler hareketli kompozisyon izlenimi verirken, resimsel mekanın karanlıklar arasında belirginliğini kaybetmesi mistik

bir atmosfer oluřmasında etkili oluyor. Kompozisyon dűzeni, konuyu ele alıř bięimi, aęık-koyu iliřkileri, figűrlere kutsallıęın ۆtesinde sıradan insanlar olarak yűklenmiř anlamlar ve geręeklik arayıřları sanatęının ۆzgűn tavrını aęıkلامaktadır.